

Maritiem Chronyke

Stichting

Heemkunde Markelo

Jaargang 2
Nummer 1
April 1999

Marco's Chronyke

Uitgave van de Stichting Heemkunde Markelo

Inhoud

Van de redactie	1
Markelo dorpsgeschiedenis	1
Volkstelling 1818	3
Uit het archief	4
In plaats van kaarten	4
Oud nieuws	7
Erve De Zweer	7
Tekening Erve De Zweer	8
Tekening Erve De Zweer	9
Een oude foto	10
'n Witten (250 jaar historie informatieboerderij)	11
Oud nieuws	15
Burgemeester Götte	16
Erfbenamingen (2)	17
Het Gemeentewapen	18
Oud nieuws	19
Uit het archief (overval gemeentehuis februari 1944)	20

Redactieleden

Mw. W. Roodhorst, Pr. Irenestraat 13, 7475 BW Markelo

Tel. 363795

A. Bruinsel, Burg. de Beaufortplein 22 m, 7475 AG Markelo

Tel. 361389

J. G. Hidders, Goorseweg 12, 7475 BD Markelo

Tel. 361833

Van de redactie

Het tweede nummer van Marclo's Chronyke heeft u in handen. Wij zijn verheugd dat het gelukt is om meer dan zeventig donateurs te kunnen inschrijven, zodat we de uitgave van dit blad met een gerust hart kunnen voortzetten.

Van diverse kanten ontvingen wij reacties op het eerste nummer, die doorgaans zeer positief waren.

Vooraf de oude foto riep bij verschillende mensen herinneringen op.

Voor ons een reden om met deze foto's verder te gaan en, als het enigszins kan, daar een vaste rubriek van te maken. Dus heeft u oude foto's, waarvan niet alles bekend is, dan willen we die graag een keer plaatsen om de gegevens te achterhalen.

Wij wensen u veel leesplezier en goede herinneringen.

Markelo dorpsgeschiedenis

Op vrijdagavond 6 november jl. was het dan zover. Na ruim 4 1/2 jaar verzamelen, selecteren en ordenen van archiefmateriaal en vervolgens het beschrijven van alle gevonden wetenswaardigheden, kon het eerste boek van de nog jonge Stichting Heemkunde Markelo worden gepresenteerd.

Tijdens een gezellige bijeenkomst in Eungs Schöppe werd het eerste

exemplaar door de auteur Jan Stoelhorst overhandigd aan burgemeester Y. Verstoep. De officiële handelingen tijdens deze avond werden afgewisseld met optredens van het zangduo De Berrets en een conferentie door de muzikanten "Noa de muziek". De vele aanwezigen, waaronder het college van B en W, alle medewerkers van de Stichting Heemkunde, verschillende oudere Markeloers die informatie voor het boek hadden verstrekt, de pers en vertegenwoordigers van buurt- en regionale heemkundeverenigingen konden na afloop de fototentoonstelling bezichtigen die door Johan Brunnekreef was ingericht.

We kunnen nu wel stellen dat de publicatie van dit eerste boek voor de Stichting Heemkunde een groot succes is geworden. Vooraf was de prognose op minimaal 250 en maximaal 500 stuks, maar deze toch wel al te voorzichtige schatting moest in de loop der tijd verschillende keren naar boven worden bijgesteld. Op dit moment zijn er bijna 1500 exemplaren verkocht. Van heinde en ver komen de bestellingen binnen.

Nog belangrijker dan het aantal verkochte boeken zijn echter de vele reacties die telefonisch en schriftelijk binnenkomen.

Vooral mensen die al tientallen jaren weg zijn uit Markelo, worden blijkbaar zo getroffen door de beschrijving van het oude dorp Markelo, dat ze, soms emotioneel geraakt, hun waardering voor het boek uitspreken.

Naast deze waarderende woorden zijn er ook velen die reageren met een verzoek om aanvullende informatie op zaken of personen die in het boek zijn beschreven. Deze vragen komen vanuit het hele land, om maar enkele plaatsen te noemen Sassenheim, Gorkum, Apeldoorn, Enschede, Lichtenvoorde, Hengelo, Nijverdal etc. Het is onvoorstelbaar hoe snel ons boek over heel Nederland is verspreid. Deze aanvullende informatie verstrekken we uiteraard maar wel tegen een kostenvergoeding.

We kunnen zondermeer stellen dat dit boek een groot succes is geworden, dat slechts met de grootste inspanning overtroffen zal kunnen worden door de volgende geplande uitgaven. De enige smet die er op dit boek rust is, dat van verschillende exemplaren de pagina's loslaten. Dit is veroorzaakt door een technisch probleem bij de drukker, die alles in het werk stelt om de nieuwe exemplaren degelijker in elkaar te zetten. Hoewel het voor de individuele gevallen een vervelend probleem betrof, deed het zich toch

maar bij zo'n 2 % van het aantal verkochte boeken voor. Gelukkig waren de luxe exemplaren kwalitatief voortreffelijk uitgevoerd. Zoals in de inleiding van het boek is vermeld, valt niet te vernijden dat bij de verwerking van zoveel informatie, ondanks de grootst mogelijke nauwkeurigheid, toch fouten worden gemaakt. Hieronder zullen we alle fouten die tot op dit moment zijn geconstateerd, resumeren:

- De indexering van hoofdstuk 1, pagina 44-57 is 3 pagina's versprongen.
- Pagina 80, regel 21: Kleermaaker Stegeman is niet werkloos geworden in het westen des lands, maar heeft daar zelf ontslag genomen.
- Pagina 88, regel 22: Pand 62 moet zijn pand 63.
- Pagina 85: Schilder Boer is zijn loopbaan in Markelo niet aangevangen in pand 69, maar in pand 58. Deze fout is gebeurd op een incorrecte registratie in het bevolkingsregister.
- Pagina 105, regel 20: F. J. Jansen is niet geboren in 1846 maar in 1881.
- Pagina 132: Persoon rechts op de foto is niet J. Beltman maar H. Kuipers.
- Pagina 205/206: De beschrij-

- ving van Hotel Lichtendahl is deels niet correct en voor een ander deel onbedoeld te negatief geformuleerd. Gesteld is dat het hotel niet echt van de grond kwam. In werkelijkheid was het voor de oorlog een florierende zaak met meest bemiddelde gasten die, vaak vergezeld van dienstmeid / kinderoppas, hier hun vakantie doorbrachten. Ook nieuw benoemde onderwijzers, ambtenaren e.d. vonden hier vaak een tijdelijk onderkomen. Pas na de oorlog begon het bezoek geleidelijk terug te lopen. De formulering betreffende het "met de noorderzon" vertrekken van schoonzoon De Graaf is wat al te negatief. Het was niet meer of minder dan een in onderling overleg overeengekomen scheid- ding.
 - Pagina 329: Het raadslid A. J. Nijmeyer was niet van de boer- derij De Matroze maar van De Kiete.
 - Pagina 329/330: De raadsleden die tijdens de oorlog in de raad zaten, zijn vanaf september 1941 niet meer in vergadering bijeen geweest.
 - Pagina 341, regel 14: Sprokke- reef moet zijn Stokkentreeft.
 - Pagina 341, regel 13: De kinde- ren van Wolter Kistemaker zijn:
 - 1 - Wolter Kistemaker, geb. 1930, overl. 1930.
 - 2 - Aaltje, geb. 1931, 3 - Gerritje Her- manna, geb. 1933, 4 - Hendrik Jan, geb. 1935, overl. 1935, 5 - Hendrik Jan, geb. 1939, 6 - Tinea Wilhelmina, geb. 1945.
 - Pag. 345, regel 34: Bekkernens moet zijn Bekkers.
 - Pag. 346, regel 24: Willem heeft nog een zoon gehad en wel Johan Gerrit, geb. 1929, overleden 1932.
 - Bovendien zijn zo hier en daar kleine, niet storende taalfouten geconstateerd.
- Wij bieden de direct betrokkenen onze excuses aan voor de ge- maakte fouten. In de boeken die vanaf begin januari 1999 zijn ge- drukt, zijn bovenstaande punten gecorrigeerd. *J.Soelhorst*
-
- Volkstelling 1818**
De Schout van Markelo heeft op 13 november 1818 een overzicht gemaakt van het aantal inwoners van Markelo. Ons dorp kende toen 2755 inwoners waarvan 2518 gere- formeerden (NH), 228 katholieken en 9 personen van het Israëli's geloof. Van deze personen waren er 1422 van het manlyk geslacht en 1333 van het vrouwlyk ge- slacht. Markelo kende toen 102 weduwen en 57 wedtwnaars.

Uit het archief

Militaire dienst

In het gemeentelijke archief vonden wij een schrijven waarin nauwkeurig werd bijgehouden welke militairen in 1819 met verlof in Markelo waren. In deze brief lezen wij het volgende:

Nominatie Lijst van Verlofangers der Nationale Militie in Gemeente Markelo, welke door het bestuur van voormelde gemeente op 14 september 1819 rechtstreeks naar hunne Korpsen zijn opgezonden:

*Kollink Hendrikus, Fuselier
Hegeman, Gerrit Jan, Flankeur
Boskamp, Albert Herm. Fuselier
Teemker, Berend, Fuselier
Hoevink, Willem, Fuselier
Hemmelman, Albert, Fuselier
Zij allen behoren tot het corps 1.
Bat. 7 afd. Nationale Infanterie,
hun garnizoensplaats is Deventer*

Getekend De Schout van Markelo, W. Gotte.

In plaats van kaarten

Belangrijke gebeurtenissen in een gezin worden tegenwoordig aan familie, vrienden, kennissen bekend gemaakt door een kaart te sturen. Geboorte, huwelijk, overlijden zijn zulke gebeurtenissen. Dat was zo'n 150 jaar geleden heel anders en ook nog streek gebonden. Trouwens, niet alleen de aankondigingen waren afwijkend van de gebruiken van nu. Hoe kreeg je verkering, hoe verliep een bruiloft, wie regelde de begrafenis?

In de Almanak voor Oudheden en Letteren van 1845 zijn de Markelose gebruiken opgetekend en in het, aan velen welbekende, boek van D. J. van der Ven 'Met de gootstok door Twente en Salland' wordt ook het een en ander vermeld. In het hierna volgende verhaal zullen we proberen alle toen gebruikelijke gewoonten aan de orde te laten komen.

Verkering

Met een rood hoofd staat Mina boven de wastobbe de was te schrobben. De warme damp hult haar in een mist. Vol verwachting ziet ze uit naar de avond. Het is kermis in 't dorp. En kermis betekent uitgaan. Vanavond zal ze Gert-Jan weer zien. 't Is nu al weer vier weken geleden dat ze elkaar

gesproken hebben. Dat was op het doopmaal voor de kleine Hendrik, het zoonje van haar vriendin. Daar was GertJan ook uitgenodigd.

Zo'n doopmaal was een van de gelegenheden waar jongens en meisjes elkaar konden ontmoeten. Andere gebeurtenissen waarop je elkaar kon zien en spreken waren de jaarlijkse kermis, grote markten (veemarkt, jaarmarkt?), maaltijden bij het gezamenlijk hooten, paas- en pinkstermaandag, tweede kerstdag en met nieuwjaar mochten de jongelui ook in elkaars nabijheid vertoeven. Elkaar thuis bezoeken was er toentertijd niet bij. Weinig kans dus om elkaar goed te leren kennen.

Ea nu is het dan kermis. Vanavond gaat Mina met haar vriendinnen uit. Dieka, haar zuster van zestien, gaat voor het eerst mee. Ze komt net langs lopen na het kippen voeren, een van haar dagelijkse taken op de boerderij.

Vertel nog eens, Mina, hoe dat vanavond gaat, vraagt ze.

'Nou, om een uur of zeven komen we bij het Tolhuis bij elkaar. We zullen met zo'n stuk of tien - twaalf zijn. Dan gaan we zingend richting kermis en daar zullen we onze vrijers wel zien. Ik heb GertJan beloofd naar hem uit te kijken.'

'Hé, maar ik heb nog geen vrijer, hoe gaat dat dan?' hoort Dieka haar

zuster verder uit.

'Oh, joh, dat gaat vanzelf, als we op de kermis zijn lopen er genoeg jongens rond. Dan vraagt er wel een of je met hem wilt dansen. Als je dan merkt dat hij niet zo aardig is of wanneer je een ander ziet, die misschien beter danst, dan trek je maar een kort poosje met hem op. Je bent er pas voor de eerste keer, dus je kunt nog best wisselen zonder dat het raar wordt gevonden. Maar nou moet ik opschieten, de was moet klaar en ik ben nog niet eens op de helft.'

Dieka loopt naar binnen. Moeder is bezig met het middagmaal. Bij haar hoopt Dieka meer te weten te komen. Ze heeft al vaak gehoord hoe alles in z'n werk gaat. Want als je zelf voor het eerst mee mag, wil je nog wel eens horen hoe dat gaat. Moeder schilt aardappelen en Dieka helpt haar met het wassen van de sla. Het spek ligt al in de pan om gebakken te worden. Moeder vertelt hoe zij voor het eerst naar de kermis ging en daar haar man leerde kennen:

'Ik vond dat hij er zo sterk uitzag en vader en moeder hadden al eens gezegd dat hij een goede partij voor mij zou zijn: enige zoon en een goed bedrijf met veel koeien. Dus keek ik speciaal naar hem uit. Hij had al een meisje gekozen om mee te dansen, een deertje uit de Achterhoek. Om me heen kijkend

zag ik nog wel andere leuke jongens, maar hem vond ik toch de knapste. Toen de muziek stopte ben ik voorzichtig tussen hem en dat meisje gaan staan en zo ben ik niet hem gaan dansen. Hij was heel aardig vond ik. Het drankje dat hij me gaf was ook lekker, heel zoet en 't prikkelde een beetje. De rest van de avond heb ik met hem gedanst en gepraat en gelachen. Aan het eind vroeg hij of ik de volgende keer weer met hem wilde dansen en zo kregen wij verkering. Als jij vanavond gaat moet je eens letten op Bernard van de boerderij hier verder op. Die is nu een jaar of achttien, negentien en sterk. Ik weet dat hij het boerenwerk al helemaal kent en nu z'n vader niet meer zo goed uit de voeten kan, na dat ongeluk met dat paard, zelfs alleen naar de veemarkt gaat om te kopen en te verkopen. Die boerderij is wel niet zo mooi meer, maar nog heel degelijk. Let maar eens op hem. Nou, ja, je bent eigenlijk nog wel heel jong, pas zestien. Toen ik voor het eerst ging was ik al achttien. Tegenwoordig gaat dat allemaal veel vlugger. Ja, ja, de tijden veranderen heel snel.' Zo stuurt deze moeder, op haar beurt weer, de keuzes van haar dochters. Als Mina en Dieka 's avonds na de kermis naar huis lopen, weet Mina zeker dat ze met GertJan wil trou-

wen. Ze hebben er die avond over gepraat. Ieder zal het met de ouders overleggen, ze is er vol van en luistert nauwelijks naar haar zusje.

KOEKSLAAN OP DE KERMISS

Koekslaan op de kermis

Dieka heeft de kermis heel leuk gevonden. Samen met een paar vriendinnen heeft ze rond gelopen. Waar muziek was en gedanst werd heeft ze meegedanst. Dan eens met deze en dan eens met die. Bernard heeft ze maar een of twee keer gezien. Nou, erg leuk leek hij haar niet. Ze heeft dus niet haar best gedaan om met hem te dansen, nee dat was niet iemand voor haar. Ze hoort Mina's enthousiaste verhaal en weet dat er een bruiloft gaat komen. Leuk, dat betekent groot feest. GertJans ouders zijn te spreken over de keus van hun zoon. Mina komt van een

grote boerderij en weet van aanpakken. De zusters van GertJan zijn al getrouwd en dus is er genoeg ruimte. De trouwdatum wordt vastgesteld. Het wordt in mei, dan is het vee buiten en kan de deel als feestzaal dienen. Want een groot feest zal het worden!

(wordt vervolgd)

Oud nieuws

22 april 1908

We vernemen dat onze veldwachter J. W. de Vaal na bijna 50 jarige ambtsvervulling alhier tegen 1 Juli a. s. eervol ontslag heeft aangevraagd met aanspraak op pensioen. We gunnen den 83-jarige grijsaard volgaarne nog menig jaar van welverdiende rust.

30 oktober 1925

Èen unicum. Onlangs werd een abonnement op een weekblad opgezegd, omdat de enigste van het gezin die lezen kon, thans overleden was. O.i. wel een geldige maar bedroevende reden.

14 april 1906

Geschiedde hier nog niet lang geleden het kneden van ons roggebrood met de beentjes, later met de handen. In den trog, thans heeft bakker Klumpers een machine, niet alleen voor rogge en stoet en ander witte-

brood in gebruik, gedreven door een paard.

We vernemen dat dit werktuig uitmuntend voldoet.

(Uit de Lochemse Courant)

Erve De Zweer

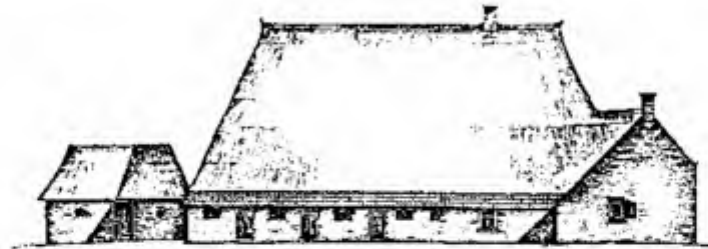
in de Dijkerhoek

Eén van de oudere boerderijen in de gemeente Markelo is de in de Dijkerhoek gelegen boerderij "De Zweer". Deze wordt thans bewoond door de fam. Roeterdink en is nog als boerderij in gebruik. De bekende architect Jan Jans heeft hier een tekening van gemaakt. De ouderen onder u zullen de boerderij als zodanig nog hebben gekend.

Vanaf de jaren vijftig hebben er (helaas) diverse verbouwingen plaats gevonden aan dit prachtige gebouw. Om nu ook de jongeren onder u een indruk te geven hoe een dergelijke boerderij er vroeger uitzag, hebben wij gemeend om een plattegrond en enkele schetsen van de boerderij in deze uitgave te laten zien.

Op de plattegrond is te zien, door middel van nummers, hoe een dergelijke boerderij was ingedeeld.

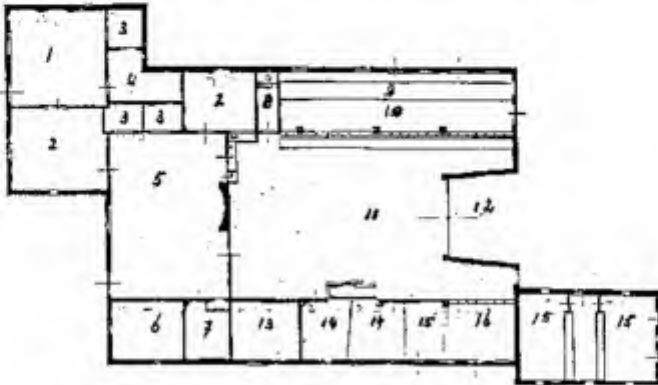
Erve De Zweer

LINKER ZIENVEL

Verdeling op het plattegrond

1. Voorvertrek	5. Woonkamer	9. Grap	13. Waskamer
2. Slaapkamer	6. Voorkamer	10. Koestal	14. Paardstal
3. Badkamer	7. Keuken met kast	11. Dael	15. Varkensbok
4. Alkooft	8. Privat	12. Onderschoor	16. Kalver- of
jongveental

Voorgevel

Achtergevel

Een oude foto

Herinnert u zich nog de foto van het personeel van 't Aobrahams in het eerste nummer? We vroegen toen uw hulp, omdat wij niet alle namen van de dames wisten. Welnu, de dames Sligman-Bussink, Hammers-Overmeen en de heren Dijkjans en Eelderink wisten die namen wel. En hoewel een enkele van hen nog wat twijfels had, kunnen we u nu toch vertellen, dat op deze foto van links naar rechts staan:

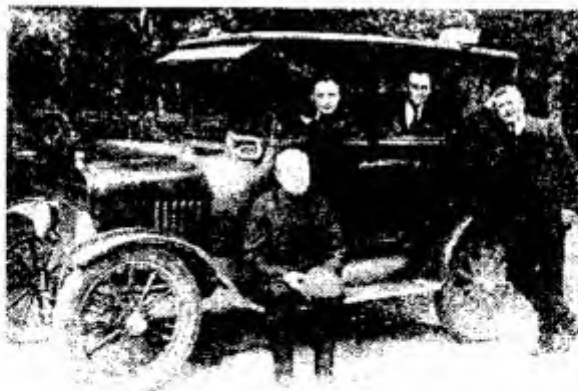
1. Mevr. Van der Wolde-Dollekamp 3. Mevr. Greven-Brinkmans
2. Mevr. Dijkjans-Klein Twenaar 4. Mevr. Brunnekreeft-Bakhuys

Zij het, dat, behalve Mevr. Dijkjans, de dames, toen de foto gemaakt werd, nog niet getrouwd waren.

We hebben echter problemen met meer oude foto's, en ook nu willen wij weer graag uw hulp inroepen.

Van deze foto, gemaakt ca. 1910, weten we dat J.H. Klumpers achter het stuur van de auto zit, op de treepbank zit H.J. Hargeerds, en er naast staat B.J. Smit, toen nog van het Stationskoffiehuys, maar wie, o wie is de man die achter in de auto zit.

Graag weer uw reactie aan een van de redactieleden.

'n Witten

250 jaar historie van informatieboerderij 'n Witten

Op de Borkeld bij Markelo, op nog geen steenworp afstand van de A1, ligt de informatieboerderij van Staatsbosbeheer " 'n Witten". Dit boerderijtje is door Staatsbosbeheer ingericht om informatie te geven over het aangrenzende natuurgebied "De Borkeld". Het betreft hier een, zowel archeologisch als natuurhistorisch en landschappelijk gezien, zeer interessant gebied.

In mijn verhaal zal ik hier verder niet op ingaan en ook niet op de eventuele bewoners zoals rendierjagers e.d. die mogelijk ooit in deze omgeving hebben gewoond. Ik zal mij uitsluitend bezig houden met de vroegere bewoners van dit boerderijtje. Daarvoor hoef ik niet duizenden jaren terug te gaan, maar kan ik mij beperken tot de laatste 250 jaar.

Herkomst van de naam 'n Witten

Deze naam wordt voor het eerst genoemd bij de volkstelling van 1748. De bewoners zijn dan Jan Witten en zijn vrouw Janna Bouwhuys en de boerderij wordt omschreven als "nieuw getimmerde van Jan aan het Grote Venne". Het gaat hier blijkbaar om een door het bovengenoemde echtpaar nieuw ge-

stichte boerderij. In tegenstelling met wat in die tijd gebruikelijk was dat de bewoners de naam van de boerderij aannamen, is hier het tegenovergestelde het geval. De boerderij krijgt de familienaam van de mannelijke bewoner.

Bewoners op dit boerderijtje
Om het geheel overzichtelijk te houden ga ik hier op in aan de hand van de achtereenvolgende echtparen die hier woonden.

Niet alle kinderen die op 'n Witten werden geboren zullen individueel behandeld worden.

In de jaren rondom 1800 was de kindersterfte erg hoog, ook stierven volwassenen vaak op nog jonge leeftijd, zodat veel tweede en soms derde huwelijken voorkwamen. De familiebanden werden daardoor extra ingewikkeld en dat was zeker op 'n Witten het geval.

In dit overzicht zullen de banden met de volgende generaties zoveel mogelijk duidelijk gemaakt worden.

Bij de volkstelling van 1748 woonden hier:

Jan Witten en Janna Bouwhuys (gehuwd 26 september 1744)
De kwaliteit van de door Jan ontgonnen grond wordt omschreven als "slegt en niet veel goets". Het echtpaar krijgt 5 kinderen. De oudste twee zorgen voor het

nageslacht, dat later op deze boerderij woont.

De oudste dochter Marie, geboren ± 1745, trouwt in 1768 met de weduwnaar Philippus Scholderman die woont op de boerderij Roelofs aan de Langstraat te Holten. Het paar begint later een nieuwe boerderij Philips, Flip, die nu nog bestaat.

Twee van de kinderen van Philippus en Maria, te weten Jan en Aaltje Scholderman komen later weer voor als bewoners van 'n Witten.

De tweede dochter van Jan en Janna Witten, Jenneken, geboren ± 1747 trouwt in bij haar ouders. Echtgenoot is Gerrit Willemsen of Hoogeveen. Daarom werd de boerderij toen ook wel Hoogeveen genoemd. Gerrit en ook zijn vele kinderen worden later zowel Willemsen, als Hoogeveen, als Witten genoemd.

Gerrit zal drie keer trouwen.

Gerrit Willemsen (1745 - 1806) en Jenneken Witten (1747 - 1790) zijn gehuwd ± 1775.

In 1792 wordt er, na het overlijden van Jenneken een maagscheiding opgemaakt. De 10 kinderen hebben recht op ieder f 3,-.

Hierna huwt Gerrit op 30 maart 1792 met Janna Endemans uit Holten (overleden ± 1794).

Uit dit huwelijk wordt alleen de dochter Janna geboren. Na het overlijden van Janna Endemans trouwt Gerrit voor de derde keer,

met Janna Lodeweges, geb. ± 1765 dochter van Abraham Lodeweges te Markelo. Dit huwelijk vindt plaats op 14 juni 1795. Janna komt te overlijden in 1834.

Uit dit huwelijk worden 3 kinderen geboren. De oudste zoon Arend Jan zal de laatste bewoner op deze boerderij worden, die de naam Witten draagt.

Gerrit zal zijn derde vrouw niet overleven. Voordat zijn weduwe Janna Lodeweges gaat hertrouwen wordt er weer een maagscheiding opgemaakt. De waarde van het huisje, de inboedel en twee koeien wordt dan geschat op f 105,-.

Tevens is er nog een schuld van f 5,-. De elf in leven zijnde kinderen van Gerrit Witten krijgen elk f 3,-. De dochter Janna uit het tweede huwelijk was waarschijnlijk gehandicapt of ziekelijk. Over haar wordt geschreven: "Dogter Janna is niet in staat om te dienen en zal op 'n Witten onderhouden worden".

Janna Lodeweges hertrouwt met voornoemde Jan Scholderman, zoon van Phillipus Scholderman en Maria Witten. Jan trouwt dus in op het ouderlijke huis van zijn moeder.

Jan Scholderman (1769 - 1834) en Janna Lodeweges (1765 - 1834) huwen op 31 oktober 1806.

Het is niet helemaal duidelijk of uit dit huwelijk kinderen zijn geboren.

Omstreeks 1819 komt de zuster van Jan, genaamd Aaltjen Scholderman met drie kleine kinderen op 'n Witten wonen. Haar man Berend Welmers is in 1818 in Holten overleden. Een van de kinderen Aaltjen sterft al in 1819. Aaltje (1777 - 1852) trouwt in 1819 met Arend Jan Witten (1795 - 1843), een koude neef van haar. (Koude neef wil zeggen: hij gaat voor neef door, maar is geen bloedverwant). Aaltjen trouwt dus met de stiefzoon van haar broer, haar broer wordt dus haar schoonvader. Voor Arend Jan geldt dat zijn stiefvader nu zijn zwager wordt. Uit dit huwelijk wordt een kind geboren. Het meisje zal zich niet bewust zijn geweest van de ingewikkelde familielanden, want zij stierf al op 7-jarige leeftijd.

Deze Berendina Jenneken, geboren 5 januari 1820 is het laatste kind met de naam Witten, dat in Markelo wordt geboren. De zoon van Aaltjen Scholderman, Frederik Welmer wordt dan de opvolger op 'n Witten. Op 25 mei 1838 trouwt hij met zijn buurmeisje Jenneken Klumpers (1818 - 1857).

Dit echtpaar krijgt 5 kinderen, waarna Jenneken overlijdt. Frederik hertrouwt dan op 29 oktober 1857 met Jenneken Slots (1821 - 1861). Dit huwelijk zal maar vier jaar duren omdat ook deze Jenneken jong komt te sterven. Uit dit huwelijk worden

2 kinderen geboren. Berend Jan Welmer (1839 - 1920) de oudste zoon uit het eerste huwelijk wordt dan de opvolger. Hij trouwt op 20 mei 1869 met Janna Paalman (1844 - 1928).

Janna Paalman was afkomstig van de boerderij De Potze. Op 18 juli 1870 krijgen zij een zoon: Frederik Jan (1870 - 1954) die op 16 februari 1895 huwt met Geertrui Veneklaas (1867 - 1949) uit Holten.

Uit dit huwelijk wordt de dochter Janna (1895 - 1960) geboren die op 9 juni 1923 trouwt met de spoorwagwerker Jan Brinkman (1897 - 1950).

Na zijn huwelijk gaat Jan samen met zijn schoonvader Frederik Jan, boeren op 'n Witten. In 1931 bouwen zij naast het oude huis een nieuwe boerderij. De oude boerderij komt dan in gebruik als landbouwschuur. De boerderij heeft dan een oppervlakte van ca. 10 ha, maar een gedeelte hiervan is niet geschikt voor cultuurgrond. De veestapel bestaat uit 6 koeien en wat jongvee. Jan Brinkman en Janna Welmer krijgen één dochter. Deze Geertruida Johanna, geboren 1923, trouwt op 12 juni 1947 met Berend Jan Vukink, molenaarsknecht geboren 1921 in de buurtschap Helhuizen, gemeente Holten.

Gedurende twee jaren wonen er dan drie echtparen op 'n Witten, te weten: Frederik Jan en Goertrui, Jan en Janna en Berend en Trui.

In 1949 verandert deze situatie als opoe Goertrui overlijdt. Frederik Jan is een sterke man, die na z'n vrouw, ook zijn dochter en zijn schoonzoon overleeft. Als hij in 1964 op 93-jarige leeftijd komt te overlijden, verdwijnt de naam Welmer van deze boerderij. Berend Jan Vukkink en Geertruida

krijgen twee dochters. Eind jaren zestig moet de familie nogal wat grond afstaan voor de aanleg van de A 1. Omdat het boerenbedrijf beperkt van omvang is en Berend Jan toch buitenshuis moet werken, verkoopt de familie in 1970 de boerderij aan Staatsbosbeheer.

Deze slopen de, in 1931 gebouwde, boerderij en verbouwen het oude huis, om in te richten als informatieboerderij.

De familie Vulkink woont dan jarenlang aan de Tuinstraat in Holten. Vrij recent zijn ze verhuisd naar de Vrijheidslaan. De oudste dochter, Janny Jantine Frederika (1956), woont met haar gezin in Goor, terwijl de jongste dochter, Jennaken Berandina Jeanette (1962) met haar familie in Noord Brabant woont.

Tot zover de beschrijving van 250 jaar bewoning op 'n Witten. In totaal woonden er 12 echtparen en 9 generaties. De jongste generatie is rechtstreeks familie van de eerste. De lijn loopt via Frederik Welmer, Aaltjen Scholderman en Maria Witten naar Jan Witten. Alleen Aaltjen Scholderman en Frederik Welmer zijn niet op 'n Witten geboren.

Overzicht van de generaties:

1 Jan Witten	geb. ±	1720
2 Maria Witten	geb. ±	1745
3 Aaltjen Scholderman	geb.	1777
4 Frederik Welmer	geb.	1812
5 Berend Jan Welmer	geb.	1839
6 Frederik Jan Welmer	geb.	1870
7 Janna Welmer	geb.	1895
8 Geertr. J. Brinkman	geb.	1923
9 Dochters Vulkink		1956 - 1962

De familie Welmer verspreidde zich over Markelo. In een volgend nummer kom ik daar op terug.

G. Koikman.

Oud nieuws

22 juni 1920

Hedenmorgen kwart over vijf vloog wederom in oostelijke richting een vliegmaschine over ons dorp.

18 maart 1924

Wij vernemen dat de IJsselcentrale bij Gedeputeerde Staten concessie heeft aangevraagd voor het leggen van een elektrische kabel o.a. naar Markelo. Al duurt het misschien wat lang, eindelijk schijnt Markelo dan toch uit zijn isolement verlost te worden. Wij twifelen niet of velen zullen bij het lezen van dit bericht zeggen: als de kabel komt dan sluiten wij ons ook aan. Ook voor krachtgebruik door vakmensen en ambachtslieden, zal het een ware uitkomst zijn. En de landbouwers in de buurtschappen kunnen er eveneens van profiteren. Wie van een installatie is voorzien kan bijvoorbeeld voor een dubbeltje een vim rogge dorschen. Verder is de electriciteit voor de verlichting in koelen- en varkenstallen een ware uitkomst in tegenstelling met de gebrekkige petroleumverlichting. In één woord het zal een groote zegen zijn voor onze gemeente.

Uit de Lochemse courant.

Burgemeester W. Götte

meester van 1811 - 1872.

De vroegere gemeente-architect Chr. Aarsen blijkt ook een uitstekende tekenaar te zijn geweest. Onderstaand silhouet is door hem in 1934 getekend.

Het beeld is van onze eerste burge-

meester van 1811 - 1872. Deze tekening kregen we aangeleverd van zijn zoon de heer L. A. Aarsen uit Rotterdam. Zo'n prent is een aanwinst voor ons archief. Hartelijke dank.

Zie ook boek blz. 263

Erfbenamingen (2)

Van totem-naam tot familienaam.

In ons eerste nummer zijn we begonnen om uiteen te zetten hoe vanuit de Germaanse en Saksische tijd familienamen zijn ontstaan. Namen die gerelateerd zijn aan dieren en planten en dingen, zoals Bokma van Beuk, Henkes van Haan, enz.

Wij mogen er van uitgaan dat bij de primitieve mens de gedachte leefde dat bepaalde deugden in het keiharde en naakte bestaan van levensbeleg waren. In zijn ruwe en genadeloze tijd zijn deugden als bijvoorbeeld strijdvaremdigheid, stoutmoedigheid en geven van wijze raad, levensreddende deugden. In de hoop dat hun kinderen, door een bovennatuurlijke relatie, begiftigd zullen raken met deze deugden gaf men namen zoals:

Hilde	strijdbare
Adelbold	stoutmoedige
Radegonde	raadgeefster
Gertrude	speer en kracht
Frida	vrede
Boudewijn	boud = stoutmoedig,
wijn is winne, is vriend	

Bij de overgang van een zwervend naar een gevestigd bestaan, kwam er ook een verandering in de naamgeving.

Erfnamen

Door een sterke toename van de bevolking omstreeks het jaar duitzend ontstond er een grote druk op de toenmalige nederzettingen. Om voldoende voedsel, brandstof en behuizing voor de aanwezige bewoners te kunnen blijven waarborgen, werden er grote gebieden afgepaald voor gezamenlijk gebruik rond de nederzettingen. Deze duidelijk begrensde gebieden werden merken genoemd. (Marka betekend grens), ons huidige woord merken is hiervan afgeleid. Het onderwerp merken komt in een later artikel aan de orde. Zo'n marke bestond doorgaans uit ca. 15 gezinnen, met voor elk gezin een stuk privé-grond waarop stemrecht rustte, en "whare" genoemd werd. De onderlinge afstand der verschillende merken bedroeg ongeveer een uur gaans, behalve waar de marke omsloten werd door een ondoordringbaar moeras of veen. De ca. 15 gezinnen lagen uit een oogpunt van bescherming dicht bij elkaar, meestal om een open ruimte "de brink" genaamd. De gronden verder verwijderd van de nederzettingen waren voor gemeenschappelijk gebruik, welks gebruik aan strenge regels en normen gebonden was

Wordt vervolgd.

G.J.J. eferink

Het Gemeentewapen

Ontstaan en betekenis

Als zelfstandige gemeente ontstaat in Markelo de behoefte aan een eigen gemeentewapen. Uit het verslag van de raadsvergadering van 16 december 1879 onder voorzitterschap van burgemeester Nilant, blijkt dat de eerste schetstekening, op 28 april 1879 ingediend, niet zonder meer werd goedgekeurd door de Hoge Raad van Adel. Deze instantie beoordeelt of een voorstel tot het mogen voeren van een wapen aan alle gestelde eisen, o.a. die van heraldiek (wapenkunde), voldoet. Wat er aan de Markelose schets niet goed was is niet duidelijk. Er staat in het verslag:

- Om aan die bezwaren en wensen tegemoet te komen, leggen burgemeester en wethouders eene nieuwe schetstekening aan de Raad over, met verzoek die, zooals zij daar liggende is te willen goedkeuren.

Op 12 februari 1889 verklaart de toenmalige minister van Justitie A. E. J. Modderman dat ingevolge het Koninklijke Besluit van 25 januari 1889 nr. 15 aan Markelo het wapen is verleend:

- hieronder in zijne kleuren en metalen omschreven en getekend; zijnde: een doorsneden

- schild het bovengedeelte gedeeld, regts van keel*, beladen met een bisschopsmijer van zilver met een kruis van keel en omzoomd van goud; links van goud, beladen met drie lindebomen van sinopel* staande op een terras van hetzelfde en omgeven door palen van sabel*, verbonden door een zilveren koord, dragende de stam van de tweeden lindebom een schildje van zilver; het beneden gedeelte van het schild is van goud, beladen met heuvels van sinopel met vijf toppen, het schild is omgeven met het randschrift: Gemeentebestuur van Markelo.

- * In de wapenkunde worden kleuren als volgt weergegeven: keel = rood, sinopel = groen en sabel = zwart

Uit het raadsverslag van 1879 is ook te lezen hoe destijds het ontwerp werd verklaard:

- Het wapen grondt zich op de vijf heuvels of bergen die de gemeente omgeven; op het vijf dat op die bergen vroeger de gerichtsplaats door de eude Saksers rechtspraak werd gehouden, alsmede dat aldaar

- later Bisschoppen zijn gehuldigd. De herinnering aan de huldiging der Bisschoppen wordt bewaard door den zilveren Bisschopsmiter, terwijl de herinneringen aan de rechtspraak van de oude Saksers levendig gehouden wordt door de drie lindebomen, hangende aan de middelste boom een schild, de bomen omgeven door een omheining van paaltjes door een koord verbonden. Op die wijze toch werd bij de Saksers de plek ingericht voor hun rechtsplaats.

In 1919 wordt bij Koninklijk besluit van 23 april nr. 181 bepaald:

- Dat alle provinciën, gemeenten en publiekrechtelijke lichamen of instellingen welke een wapen wenschen te bekomen, in gebruik daarvan te worden bevestigd of het te zien gewijzigd, zich tot H. M. Koningin Wilhelmina hebben te wenden, met opnieuw een tekening in kleuren en beschrijving.
Blijkbaar is dit door B. en W. geen bleef het wapen ongewijzigd.

Tot 1967, dan wordt in de gemeenteraadsvergadering gemeenteraadsvergadering van 13 maart het voorstel van B. en W. om bij H. M. de Koningin een rekwist in te dienen

om het wapen te mogen versieren met een kroon van drie bladeren en twee parels, zonder hoofdelijke stemming aangenomen. Het verzoek gaat al op 14 maart op de post.

Spoedig daarna valt het Koninklijk Besluit van 9 mei 1967, nr. 16 in de bus, waarin Koningin Juliana het verzoek inwilligt en boven het schild:

" een gouden kroon van drie bladeren en twee paarlen", wordt toegevoegd. Deze toekenning gaat vergezeld van een wpendiploma, dat de Hoge Raad van Adel op 17 augustus 1967 stuurde aan Burgemeester en Wethouders.

Dit kostte de gemeente f 70,75.

(Het origineel kunt u ingelijst op het gemeentehuis bewonderen).

Oud nieuws

14 december 1892

Heden dacht de tolgaarder alhier eens iemand, die lange tijd den tol omgereden had, te snappen, doch oom kool redde zich. De persoon, een boer in den Dijkerhoek, die er nogal warmpjes in zit en er twee paarden op na houdt, kon en kan er nog niet toe komen om een paar centen af te zonderen voor tolgeld en daarom rijdt hij telkens de tol om.

- later Bisschoppen zijn gehuldigd. De herinnering aan de huldiging der Bisschoppen wordt bewaard door den zilveren Bisschopsmiter, terwijl de herinneringen aan de rechtspraak van de oude Saksers levendig gehouden wordt door de drie lindebomen, hangende aan de middelste boom een schild, de bomen omgeven door een omheining van paaltjes door een koord verbonden. Op die wijze toch werd bij de Saksers de plek ingericht voor hun gerichtsplaat.

In 1919 wordt bij Koninklijk besluit van 23 april nr. 181 bepaald:

- Dat alle provinciën, gemeenten en publiekrechtelijke lichamen of instellingen welke een wapen wenschen te bekomen, in gebruik daarvan te worden bevestigd of het te zien gewijzigd, zich tot H. M. Koningin Wilhelmina hebben te wenden, met opnieuw een tekening in kleuren en beschrijving. Blijkbaar is dit door B. en W. gebleef het wapen ongewijzigd.

Tot 1967, dan wordt in de gemeenteraadsvergadering gemeenteraadsvergadering van 13 maart het voorstel van B. en W. om bij H. M. de Koningin een verzoek in te dienen

om het wapen te mogen versieren met een kroon van drie bladeren en twee parels, zonder hoofdelijke stemming aangenomen. Het verzoek gaat al op 14 maart op de post.

Spoedig daarna valt het Koninklijk Besluit van 9 mei 1967, nr. 16 in de bus, waarin Koningin Juliana het verzoek inwilligt en boven het schild.

" een gouden kroon van drie bladeren en twee parelen", wordt toegevoegd. Deze toekenning gaat vergezeld van een wapendiploma, dat de Hoge Raad van Adel op 17 augustus 1967 stuurde aan Burgemeester en Wethouders. Dit kostte de gemeente f 70,75. *(Het origineel kunt u ingelijst op het gemeentehuis bewonderen).*

Oud nieuws

14 december 1892

Heden dacht de tolgaarder alhier eens iemand, die lange tijd den tol omgereden had, te snappen, doch oom kool redde zich. De persoon, een boer in den Dijkerhoek, die er nogal warmjes in zit en er twee paarden op na houdt, kon en kan er nog niet toe komen om een paar centen af te zonderen voor tolgeld en daarom rijdt hij telkens de tol om.

Uit het archief

Marechaussee gewest Arnhem no 108

Markelo, 21 Februarië 1944

Onderwerp: Overval op het Gemeentehuis te Markelo

De ondergeteekende Onno Taai, Onderluitenant der Marechaussee, Commandant van bovenvermelde Groep, heeft de eer U.EdelAchtbare beleefd het volgende te rapporteren:

In den nacht van 4 op 5 Februarië 1944, omstreeks 2.15 uur, heeft op het gemeentehuis te Markelo, een roofoverval plaats gehad, door vermoedelijk tenminste vijf, gemaaskeerde en met vuurwapens bewapende personen. Genoemde personen, zijn met een valschesleutel het gemeentehuis binnen gedrongen, hebben de drie burgerbewakers overvallen en op stoelen vastbonden, met een prop in de mond. Terwijl het laatstgenoemde plaats vondt, waren de anderen reeds bezig, om de cluis, welke eveneens, vanwege de ongeschonden toestand van het slot, met een valschesleutel geopend moet zijn, leeg te halen. Vermist worden de nieuwe distributiekamkaarten, de daarvoor bestemde zegels en het bevolkingsregister enz. Van het vermiste zal hier een lijst worden bijgevoegd.

Het onderzoek, dat onmiddellijk, door het personeel van deze Groep, alsmede door de Deutsche politie is ingezet, heeft tot heden geen gunstig resultaat opgeleverd, doch voortgezet en bij vinding van een of ander zal daarvan schriftelijk worden blijk gegeven. Waarvan op ambtseed is opgemaakt dit rapport, gesloten en geteekend te Markelo, 21 Februarië 1944.

(handtekening O.Taai)

Aan den Her Burgemeester
Politiegezagsdrager te
Markelo.

Bovenstaande brief vonden wij in het archief, welke gaat over een roofoverval op het gemeentehuis te Markelo. Een voorval dat de ouderen onder u zich nog levendig zullen herinneren. De tekst van deze brief hebben wij hier letterlijk overgenomen, zodat u ook kennis kunt maken met de schrijfform (inclusief taalfouten) uit die periode.

G.J.Leferink